

S-kongressen 2013

”Motsättning mellan arbetande och arbetslösa dilemma för S”

Publicerad i dag 00:40

Politiskt dilemma. Motsättningen mellan väljare med otrygga arbetsförhållanden (outsiders) och väljare med trygga jobb (insiders) är en viktig förklaring till Socialdemokraternas vikande väljarstöd. Men krisen i Europa kan minska skillnaden mellan grupperna och därmed gynna Socialdemokraterna, skriver två forskare.

Socialdemokraternas tillbakagång är en av de mest betydelsefulla politiska förändringarna i Sverige de senaste tjugo åren. Under större delen av efterkrigstiden röstade omkring 45 procent av väljarna på Socialdemokraterna och så sent som 1994 fick partiet 45,3 procent av rösterna.

Socialdemokraternas bästa riksdagsval var därefter valet 2002 (39,9 procent); 1998 hade de bara 36,4 procent av rösterna, 2006 fick de 35,0 procent, 2010 endast 30,7.

Det samlade stödet för Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet har också fallit kraftigt under 2000-talet, från 53,0 procent i 2002 års val till 43,6 procent i valet 2010.

En viktig del av förklaringen till denna utveckling är att Socialdemokraterna sedan 1990-talets djupa ekonomiska kris har ställts inför ett politiskt dilemma som kan kallas ”insider-outsider-dilemmat”.

Med ”insiders” avses löntagare med fasta anställningar. Med ”outsiders” avses arbetslösa och löntagare med tillfälliga anställningar. Eftersom outsiders har otrygga anställningsförhållanden eller helt saknar arbete vill de ha mer resurser än insiders för arbetsmarknadspolitiska åtgärdsprogram och ersättningar till de arbetslösa. Däri ligger Socialdemokraternas dilemma.

Om Socialdemokraterna för en politik som gynnar insiders riskerar de att driva outsiders till att rösta på mer radikala partier eller att helt avstå från att rösta. Om de i stället värnar om outsiders riskerar de att förlora stöd bland insiders.

De studier vi har genomfört av de fem senaste riksdagsvalen visar att det i förlustvalet 1998 i första hand var outsiders som lämnade Socialdemokraterna. I förlustvalet 2006 och 2010 gick Socialdemokraterna i stället tillbaka bland insiders.

I 1998 års val inriktade sig Socialdemokraterna på att vinna röster i medelklassen. Det tydligaste exemplet är förslaget om en ”maxtaxa” i barnomsorgen. Maxtaxan innebar att småbarnsföräldrar med goda inkomster – och de flesta i denna grupp är förstas barn – fick betala lägre barnomsorgsavgifter än tidigare.

Socialdemokraterna lade inte lika stor vikt vid sysselsättningsfrågan som de hade gjort i föregående val. I slutdebatten 1994 handlade 19 procent av Ingvar Carlssons inlägg om sysselsättning och arbetslöshet; 1998 ägnade Göran Persson bara sju procent av sina inlägg åt dessa ämnen.

I alla de val vi har studerat har vi beräknat sannolikheten att en ”typisk” medborgare i arbetsför ålder röstade på ett visst politiskt parti eller avstod från att rösta. Sannolikheten att en sådan typisk väljare röstade på Socialdemokraterna var i vår modell 18 procentenheter lägre i valet 1998 än i valet 1994 om det var en outsider men bara 8,5 procentenheter lägre om det var en insider (den senare förändringen ligger dessutom inom felmarginalen).

Sannolikheten att outsiders röstade på Vänsterpartiet eller helt avstod från att rösta ökade samtidigt kraftigt (Vänsterpartiet var ungefär dubbelt så populärt bland outsiders som bland insiders och valdeltagandet minskade mest bland outsiders).

En naturlig tolkning av dessa resultat är att Socialdemokraterna genom att prioritera politiska förslag som i första hand gynnade insiders bidrog till att många outsiders i valet 1998 gick till Vänsterpartiet eller inte röstade alls.

De två senaste valen skilde sig i hög grad från 1998 års val. Både 2006 och 2010 riktade de borgerliga partierna (särskilt Moderaterna) in sig på att vinna stöd bland insiders, medan Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet i högre grad värnade om outsiders.

De arbetsmarknadspolitiska förslag som de borgerliga partierna lade fram i valet 2006 och sedan genomförde i regeringsställning 2006–2010 innebar minskade ersättningar till outsiders (lägre ersättning från A-kassan, högre A-

kasseavgifter) och lägre skatter för insiders (jobbskatteavdragen).

Valrörelsen 2010 hade en liknande dynamik: de rödgröna angrep regeringens arbetsmarknads- och sjukförsäkringsreformer medan allianspartierna försvarade dessa reformer.

För Socialdemokraterna innebar den strategi de valde i 2006 och 2010 års val att de inte längre förlorade outsiders till Vänsterpartiet. Den innebar också att skillnaden i valdeltagande mellan insiders och outsiders har minskat. Men priset har varit högt: stödet för de borgerliga partierna har under 2000-talet ökat mycket kraftigt bland insiders.

I vår analys av valet 2002 var sannolikheten att en typisk väljare i arbetsför ålder röstade på ett borgerligt parti endast 4,7 procentenheter högre om det var en insider än om det var en outsider (och denna skillnad ligger inom felmarginalen). I valet 2006 var skillnaden 12,2 procentenheter och i valet 2010 hela 18,3 procentenheter.

Mellan 2002 och 2010 minskade sannolikheten att en insider i vår modell röstade på Socialdemokraterna, Vänsterpartiet eller Miljöpartiet med 11,3 procentenheter. Samtidigt ökade sannolikheten att en insider stödde ett av de fyra borgerliga partierna med 13,2 procentenheter.

Kommer det insider-outsider-dilemma som kännetecknade valen 1998, 2006 och 2010 att fortsätta sätta sin prägel på svensk politik? Svaret på den frågan beror enligt vår bedömning på den ekonomiska krisen i Europa. Om denna kris medför att också insiders kommer att känna ökad ekonomisk osäkerhet kommer skillnaden mellan insiders och outsiders att minska i betydelse, vilket skulle gynna Socialdemokraterna och deras samarbetspartner.

Johannes Lindvall, Lunds universitet

David Rueda, Oxford University

© Detta material är skyddat enligt lagen om upphovsrätt.

ANNONS: